

A kert poétikája

Varga Zoltán Tamás: *A kert. Lassú mozgás*

Varga Zoltán Tamás első kötete, *A kert. Lassú mozgás* már címében is jelzi azt az ambivalenciát, kettősséget, amely a kötet szervező elvévé lép elő. Ez konkrétabban nem más, mint a különféle természeti jelenségek és mozgásformák és az ezeket – s így a tulajdonképpeni kötetbeli (idővel:

„kertbeli”) sétát – meg-megakasztó mozdulatlan állapotok váltakozása, sajátos dialektikája.

Mert – minden látszat ellenére – a kert is mozog. Sőt, még csak az „él” igazán: a flóra, az önálló, komplex organizmus, tudomást sem véve az úgynevezett emberi tényezőről, s a hozzá kapcsolódó dolgokról, állapotokról. Varga alapélménye ez: a természeti létezés (és az emberi létezés pillanatnyisága, elmúlása) újrafelfedezése, amely nála (valljuk be) nem mentes minden pátoztól és szentimentalizmustól. Ennek ellenére azt mondhatjuk: hangja alapvető hitelessége és a kötet jól kidolgozott dramaturgiája sikerült produktummá teszi *A kert*-et. Lássuk, hogyan.

„összezavarodtam” – ezzel a kijelentéssel kezdődik a kötet, az első vers. Hogy így folytassa: „talán a homály teszi / nem ismerem fel a tárgyak körvonalait...” A tájékozódás nehézségeinek bejelentésével indul tehát sétánk. Kertről még nincs szó, de a tárgyi világtól már távolodunk. A testi létezés is más minőségbe csap át: a matériától mindinkább eloldódva angyalokról, majd pedig

árnyék-létről hallunk-tapasztalunk már a kötet elején: „*most árnyék vagyok / tested torz tükröződése / s elmúlok mikor észre sem veszed / mikor már olyan természetes vagyok / mint egy mozdulat*”. Árulkodó, s az egész kötetre jellemző, hogy mennyire gyakran használja az alábbi szavakat a költő: elmú-

lás, mozdulat, magány(os), (meg)érint(és), angyalok, virág (rózsa), park/kert, természet(es), félelem, nyugtalanság, kiszolgáltatott(ság), 'egyedül', reggel/hajnal (és: sötét/éjszaka), hallgatás/csend, megérkezés, test, tükör, tárgy(ak). És még lehetne folytatni a sort. A nyugtalanság völgyében járunk, sőt néha úgy tűnik, egy lázálomban. A felszólító módusú vagy feltételes-megszólító igék, melynek vélhetően női címzettje(i) rendre ismeretlenek maradnak, még inkább ilyen vizionáriussá teszik a kötetvilágot: „*kérem hogy nézzen úgy mintha látna / mint egy kisgyermek a kamerák előtt... / olyan legyen az arca / mint aki egész éjszaka / egy üres városban sétált...*”; „*miért ilyen nyirkos a keze / esőben nem lehet angyalokat látni / érintsen meg / érintse meg bennem azt / ami elmúlik / a bőr rugalmasságát / a csont merevségét*”; vagy: „*szeretném megérinteni a testét / szeretnék titkos szavakat sügni a testnyílásaiba / olyan szavakat amelyeket csak én ismerek / a múlandóság szavait / a pillanatnyi boldogság szavait*” stb. A végső romlás azonban mintha nem fenyegetné a női princípiumot (v. ö.: „anyatermészet”!):

vigaszt keresve az „örök” nő, Irina Ruszova mindig virágok, rózsák társágában vissza-visszatérő alakjával dacol, dacolna a lírai beszélő a kérlelhetetlen elmúlással. De végül ezek a (gondolat)kísérletek is patetikus tragikumba hajlanak: „egyszer láttam egy asszonyt a boncasztalon / szépségét és fiatalságát elvették a körülötte álló férfiak / szemét ezüstpénzzel fogták le / szájába hervadt virágot tömtek”; illetve: „*Irina Ruszova korán kelt / kiállt a kertkapuba és várt / haja kifehéredett / háta meghajlott / fogai kihullottak / az udvaron felütötte a fejét a gaz / a járda repedéseibe virágok nőttek*”; valamint: „*Irina Ruszova időtlen volt / és magányos... / figyelte a mozdulatok elmúlását / ahogy beépülnek egy látszatvilágba... / kezei egyre súlyosabbak / olyanok akár egy elmulasztott rózsza / a megérkezés kertjében*”.

A halott (emberi) és az élő (természeti) egymásba játszatása termékeny kertpoézist hoz létre Varga Zoltán Tamásnál. A tárgy (az emberi elmúlás, a fizikai megszűnés ténye) megrendítő képei által válik elementáris erejű tapasztalattá. Mégpedig főként ott, ahol a két világ találkozását festi. A győzedelmeskedő mindig a megállíthatatlanul, buján termő-terjedő flóra, a természeti törvény beteljesítője – ezért is kap kulcsfontosságú szerepet a kötetben a virág, a rózsza, s aztán (a kertben) a fák: mindenhová elérő gyökereikkel és dús lombkoronájukkal. A hajnal s legfőképpen az éjszaka a termékenység-terjeszkedés ideje: „*egész éjszaka esett / mert itt mindig esik...*”; „*a fák gyökerei felrepsztk a betont / nem is igazán repesztk / hanem valami finom lassú mozgással / bebújnak a rideg anyag alá / mindezt éjjel teszik / az idő nekik dolgozik / és a test szerkezete enged / összeroncsolódik*”... Ebben a tökéletes természeti harmóniában az emberi szerelem is csak legföljebb múló szeszély, futó romantika

lehet: „*a támfalnak támaszkodva egy fiú és egy lány / talán szerelmesek / de lehet hogy egy helyen dolgoznak... / és nem a szerelem / egy annál erősebb vágy köti őket össze / a titok megismerése / a test rejtett titkait kutatják / éjjel és nappal / csendben és hallgatásban... // [...] az is lehet... / már régen ismerik egymást / kezdetben szerelmesek / de mára csak barátság / egy-egy kerti séta az almafák alatt...*” A rom(bo)lás képei teszik aztán végképp elviselhetetlenné a mulandóság tényét: a halott nő képe, az öregedés fázisainak felvázolása, a földmunkagépek megjelenése („*amelyek feltépik a föld bőrét / és fákat mutatnak az ég felé*”) stb. Mindközben/mindennek dacára a természet újra diadalt ül az ember(iség)en: miközben a gépek dolgoznak, a rózsák az udvaron virágozni kezdenek... a fák gyökerei felrepsztk a betont... a régi ajtóknak és a leláncolt-lelakatolt kertkapukban megjelennek a folyondárok és a virágok... az erdő „*a maga diszkrét és mégis meggyengítő illatával*” beköltözik a ház szobájába... sőt, ekkorra már „*a békalencse titkon benötte az emlékezés folyamat*”... és a kert diófájáról egész télen át hullanak a levelek – ahogy az epilógusban is olvashatjuk: „*mintha az elmúlás nem akarna véget érni*”... A kert poétikája tehát a mulandóság poétikája.

Varga Zoltán Tamás jelen kötete, úgy vélem (mind témaválasztásában, mind hangulatvilágában és stílusában), kisebb-nagyobb mértékben magán viseli Sziij Ferenc, Borbély Szilárd, és esetleg Grecsó Krisztián poézisének nyomait (utóbbi kettő nevével a kötetvégi köszönetnyilvánításban is találkozunk). Hangulatlírája mégis egyéni színezetű, és rendkívüli módon szenzibilis. S legfőbb erénye ebben rejlik.

(József Attila Kör – L' Harmattan Kiadó, Budapest, 2007)